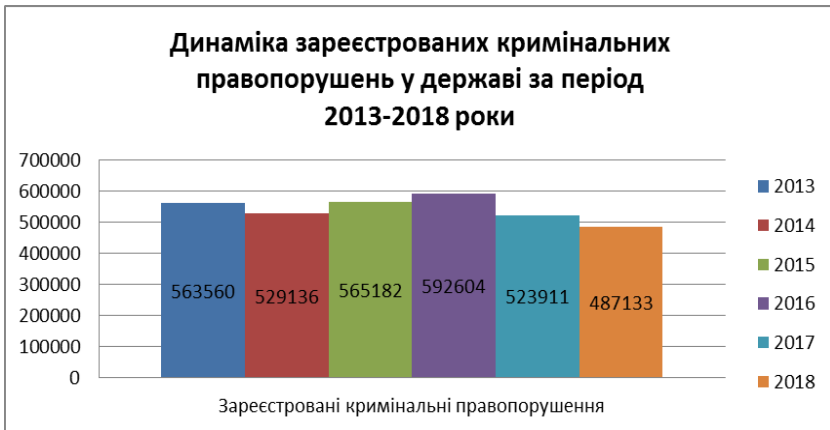

Расюк Едуард Вікторович,
професор кафедри кримінології та
кримінально-виконавчого права Національної
академії внутрішніх справ, кандидат
юридичних наук, доцент

ДИНАМІКА, СТРУКТУРА ТА ГЕОГРАФІЯ НЕЗАКОННОГО ОБІГУ НАРКОТИКІВ В УКРАЇНІ

Загальний стан кримінальних правопорушень у державі показує динаміку хвилюподібного коливання кількості зареєстрованих злочинів від зростання до зниження, що відображено на діаграмі нижче.

Короткостроковий прогноз на основі кількості зареєстрованих кримінальних правопорушень у державі [6] свідчить про стрімке зниження злочинності у державі, що видно на графіку нижче.

Однаке така ситуація не відображає реальної картини злочинності у державі і точно не задовольняє суспільство, яке вимагає від правоохоронних органів ефективну протидію такому явищу - це підтверджується відомостями про кримінальні правопорушення минулих років, що у 2018 році сягнули аж 1040177 [1], а також невисокою довірою суспільства до правоохоронців [7].

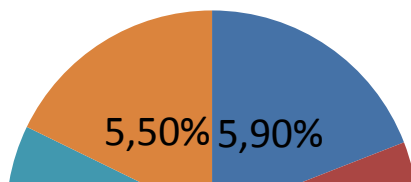
Протягом останніх десяти років поширення наркоманії та наркозлочинності в Україні стало однією з найгостріших суспільних проблем, нерозв'язання якої приводить до заподіяння шкоди здоров'ю людини, негативного впливу на соціальну сферу, а також є загрозою національній безпеці держави[5]. Продовжують зростати контрабанда, нелегальне виробництво та виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів, зокрема, щорічно правоохоронними органами багатьох країн світу викриваються десятки тисяч підпільних нарколабораторій, які виготовляли психотропні та наркотичні засоби з «федрину», отримували ацетильований та екстракційний опій з макової соломи, а також виробляли синтетичні наркотики опійної й амфетамінової груп й сильнодіючі речовини. Здебільшого у їх роботі брали участь дипломовані фахівці з медичною і хімічною освітою, студенти, технічний персонал науково-дослідних установ.

Відносно кримінальних правопорушень, пов'язаних з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів, за період 2013–2018 років то у середньому по країні їх реєструється 27760, тобто від майже 23 тисяч (2016 рік) до трішки більше 33 тисяч (2013 рік) кримінальних правопорушень (питома вага від зареєстрованої злочинності – 4–6 %). Натомість за період 2005–2009 роки ця цифра досягала 58 – 63 тисяч злочинів (питома вага від зареєстрованої злочинності – 13 – 17 %), зокрема : 2005 рік – 65017 злочинів; 2006 р. – 64630; 2007 р. – 63838; 2008 р. – 63666; 2009 р. – 57624 [3]. В останні роки, при об'єктивному погіршенні наркоситуації у нашій державі, темпи обліку (реєстрації) у цій сфері злочинності сповільнилися. Їх динаміка (ст. 305–320 Кримінального кодексу України) на фоні загальної злочинності відзначається різкими коливанням, тобто зменшенням, зростанням і знову зменшенням, що видно на діаграмі нижче.

Динаміка кримінальних п пов'язаних з незаконним обіг засобів, психотропних речови прекурсорів

Питому вага кримінальних правопорушень, передбачених ст. 305–320 Кримінального кодексу України у загальній кількості злочинності у державі відносно невелика й коливається з року у рік приблизно в межах 4–6 %, зокрема у 2013 році – 5,9 %; 2014 р. – 5,6 %; 2015 р. – 4,5 %; 2016 р. – 3,9 %; 2017 р. – 5,5 %; 2018 р. – 5,5% (наочно – кругова діаграма нижче).

Питома вага кримінальних передбачених ст.30

Продовжуючи розглядати структуру кримінальних правопорушень, пов'язаних з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів варто відзначити, що за роки, піддані аналізу, правоохоронними органами виявляються незначні кримінальні діяння, зокрема лівова частка припадає, наприклад у 2018 році, на ст. 309, 307, 310 ККУ (П.в. = 94 %) та ст. 311, 317 ККУ (П.в. = 3,7 %). Натомість інші найбільш небезпечні кримінальні діяння мають питому вагу до 1 %, наприклад контрабанда наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів (ст. 305 ККУ) або порушення встановлених правил обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів (ст. 320 ККУ) тощо залишаються поза належною увагою правоохоронців (див. таблицю нижче [6]).

Таблиця

Динаміка і питома вага деяких облікованих кримінальних правопорушень, пов'язаних з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів за 2013–2018 роки

Ст.320	Ст.317	Ст.311	Ст.310	Ст. 309	Ст.307	Ст.305	Статті КК України	
							2013 рік	П.в.
175	1268	1053	1782	18605	9430	327	2013 рік	П.в.
0,5%	3,8%	3,2%	5,4%	56,2%	28,5%	1%		
95	1263	602	2013	16803	8412	158	2014 рік	П.в.
0,3%	4,2%	2%	6,8%	56,3%	28,2%	0,5%		
185	1044	398	1637	14890	6614	207	2015 рік	П.в.
0,7%	4,1%	1,6%	6,5%	58,7%	26,1%	0,8%		
128	460	298	1766	17398	2293	309	2016 рік	П.в.
0,6%	2%	1,3%	7,7%	76,2%	10,1%	1,4%		
98	590	438	2017	20071	5029	251	2017 рік	П.в.
0,3%	2,1%	1,5%	7%	69,8%	17,5%	0,9%		
95	511	468	1555	18022	5453	212	2018 рік	П.в.
0,4%	1,9%	1,8%	5,8%	67,7%	20,5%	0,8%		

Викладене свідчить про те, що основна частка кримінальних правопорушень цієї сфери припадає на «примітивні» діяння осіб, які перебувають на низькому (виконавському) рівні ієрархії наркоділерів (кур'єри, збувальники малих доз тощо). Недостатньо активно викриваються учасники наркобізнесу, що контролюють 90 % ринку наркотиків. Ще одним свідченням зазначеного є виявлення у 2018 році лише 25,6 % тяжких і особливо тяжких кримінальних правопорушень у цій сфері є та, тільки, 2,3 % груп та організованих груп цього виду кримінальних правопорушень. Також, викликає занепокоєння вчинення кримінальних правопорушень, пов'язаних з незаконним обігом наркотиків особами раніше неодноразово засудженими за аналогічні кримінальні правопорушення, а також із застосуванням насильства, що потягло тяжкі наслідки тощо.

Звичайно кримінальна статистика дає дуже приблизне уявлення про справжні масштаби наркозлочинності, адже вона є гіперлатентною та у 6 - 8 разів перевищує свою зареєстровану частину. На таку високу латентність негативний вплив здійснюють як взаємна зацікавленість у їхньому прихованні різних суб'єктів наркообігу (збувальників, споживачів наркотиків тощо), так і існуючі проблеми у правоохоронних органах (кадрові, організаційні, матеріально-технічні тощо). Також, висока латентність незаконного наркообігу, зокрема контрабанда наркотиків, зумовлена збройним конфліктом на сході України та анексією Автономної республіки Крим (далі АРК), що підтверджується інформацією про більш високий рівень наркозлочинності на територіях, близьких до проведення Операції об'єднаних сил України (Дніпропетровська, Запорізька, Харківська області).

В Україні до анексії АРК та озброєного конфлікту на сході держави основними центрами щодо незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів були такі регіони, як Донецька, Дніпропетровська, Луганська, Одеська, Миколаївська, Херсонська області та місто Київ. Нині географічно наркозлочинність розділилась наступним чином: лідером за кількістю вчинених злочинів є Дніпропетровська область; м. Київ; Донецька область; Запорізька область; Харківська область; Київська область.

Щодо міжнародного наркотрафіку то саме географічне положення і розвинена транспортна інфраструктура роблять Україну привабливою для міжнародних наркоугруповань, адже, окрім значної наявної наркотичної сировинної бази, наша держава є транзитною щодо постачання наркотиків у Західну Європу, а також новим ринком збуту. Про це свідчать сталі канали транзиту і ввозу в Україну наркотиків: Афганістан – Таджикистан – Киргизію – Казахстан – Росія – Україна – країни ЄС («Північний потік» – раніше даний канал пролягав через Донецьку область, а нині, щоб убезпечитись від ризиків, викликаних війною, змістився до Дніпропетровської та Сумської областей); Афганістан – Пакистан – Центральна Азія – Росія – Україна – Західна Європа («Південний маршрут»); Афганістан – Іран – Туреччина –

Болгарія – Україна – Західна Європа («Балканський маршрут»); Колумбія – Бразилія – Україна ; Регіон Андських країн – Європа; Еквадор – Латвія – Росія – Україна – Західна Європа ; Китай – Росія – Україна – країни ЄС; Індія – Афганістан – Грузія – Україна – країни ЄС; та ін. Ситуація з перекритими міжнародними наркоканалами в Україні в останні роки бажає бути кращою – про що свідчить статистика, зокрема у : 1994 році – 1; 1995 р. – 3; 1999 р. – 35; 2001 р. – 30; 2003 р. – 82; 2005 р. – 166; 2006 р. – 249; 2007 р. – 238; 2008 р. – 246; 2009 р. – 282; 2015 р. – 5; 2017 р. – 51.

Міжнародні канали постачання наркотиків у невеликих розмірах від 1 до 5 кг, які здійснюються наркокур'єрами, здійснюються наступними способами : кокаїн зазвичай авіатранспортом з країн Латинської Америки в потайних відділеннях багажу або у власному тілі, героїн – з країн Азії, нові психоактивні речовини – з Китаю міжнародними поштовими відправленнями. Останнім часом спостерігається збільшення обсягів постачання контрабандних психотропних речовин (амфетамінів, метамфетамінів, «екстазі») в Україну з Польщі та нарковмісних медичних препаратів з території Румунії та Молдови, це пояснюється меншою їх вартістю по відношенню до вартості героїну і кокаїну та збільшенням попиту на них у молодіжному середовищі.

Вилучається чимала кількість наркотичних засобів, зокрема, із незаконного обігу на території України протягом 2018 року вилучено 2,61 тонн наркотичних засобів (опію – 1,9 кг.; героїну – 21 грам; кокаїну – 4,7 кг.; метадону – 3,6 кг., трамадолу – 24 грама; канабісу – 2,06 тонни; макової соломи – 452 кг.), 49,4 кг. психотропних речовин (амфетамінів – 41,8 кг.; інших - 7,6 кг.) [2]. Раніше ця кількість була вразі більшою, що свідчило про ефективну роботу правоохоронних органів, наприклад 2009 року вилучено 10,19 т. наркозасобів (за цінами чорного ринку на 1081,03 млн. грн.), з них: макової соломи 5140 кг. (30,9 млн. грн.); опію 39,51 кг. (9,88 млн. грн.); марихуани 4,73 т. (94,69 млн. грн.); героїну 12,57 кг. (11,95 млн. грн.); кокаїну 0,89 кг. (1,34 млн. грн.); психотропних речовин 55,15 кг. (16,54 млн. грн.); тощо[4].

Вищезазначені деякі аспекти кримінологічної характеристики наркозлочинності підкреслюють не тільки соціальну значимість проблеми запобігання незаконного поширення наркотиків, але й необхідність пошуку оптимальних заходів протидії їх незаконному обігу, виявлення, нейтралізацію та усунення причин і умов, що детермінують її.

Список використаних джерел

1. Відомості про кримінальні правопорушення минулих років за 2018 рік – <https://www.gp.gov.ua/ua/statinfo.html>.

2. Відомості про матеріальні збитки, їх відшкодування та вилучення предметів злочинної діяльності за 12 місяців 2018 року –

Електронний ресурс – Режим доступу: <https://www.gp.gov.ua/ua/statinfo.html>.

3. Експрес-аналіз про стан злочинності в Україні за 2006–2009 роки. – Київ: ДІТ МВС України, 2007–2010 роки. Листи 8 – 1.

4. Інформація щодо наркоситуації в Україні за результатами роботи за 12 місяців 2009 року – Київ: ДБНОН МВС України, 2010 рік.

5. Про схвалення Стратегії державної політики щодо наркотиків на період до 2020 року : розпорядження Кабінету Міністрів України від 28.08.2013 № 735-р // Офіційний веб-сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/735-2013p>.

6. Стан кількості зареєстрованих кримінальних правопорушень у державі за період 2013–2018 роки – <https://www.gp.gov.ua/ua/statinfo.html>.

7. Українці втратили довіру до патрульної поліції / Газета «ZN.UA» від 23.01.2018 року – https://dt.ua/UKRAINE/ukrayinci-vtratilidoviru-do-patrulnoyi-policiyi-266943_.html.

Бабаніна Вікторія Вікторівна,

докторант докторантури та ад'юнктури
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

РЕАЛІЗАЦІЯ КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА: ПОНЯТТЯ ТА ВИМІРИ ІСНУВАННЯ

Реформування сфери кримінальної юстиції України супроводжується оновленням і національного кримінального законодавства. У Кримінальному кодексі України з'являються нові норми, а в окремих випадках і нові інститути як реакція держави на сучасні виклики у сфері кримінально-правового регулювання суспільних відносин. Кримінальне законодавство відіграє важливу роль у врегулюванні суспільних відносин, пов'язаних з вчиненням суспільно-небезпечних діянь, визнаних злочинними законом про кримінальну відповідальність.

Яким би якісним не було кримінальне законодавство, але без належної його реалізації неможливо забезпечити оптимально ефективне та результативне виконання завдань правового забезпечення охорони прав і свобод людини і громадянина, власності, громадського порядку та громадської безпеки, довілля, конституційного устрою України від злочинних посягань, забезпечення миру і безпеки людства, а також запобігання злочинам.

Однак, не усі норми Кримінального кодексу України безперешкодно втілюються у життя, тобто не завжди має місце їх необхідна реалізація. Як слушно зауважують вчені чимало норм не забезпечені належним механізмом реалізації, внаслідок чого суттєво знижується функціональність відповідного регулювання [8, с. 6–26].